बलाबलपरीक्षा

◆ (सं) पुष्पहासाचार्यत्रिपाठी, शहडोल

कदाचित् कश्चन सिंहः सिंह्या सह गच्छन् आसीत् । मार्गे कश्चन वृषभः दृष्टः । आहाराय तं संहर्तुम् इच्छन् सिंहः सिंहीम् अपृच्छत् - ''भद्रे ! मम नेत्रयोः रक्तिमा किं दृश्यते ?'' इति ।

''आम्'' इति अवदत् सिंही ।

''मम दंष्ट्रा श्मश्रु च किं शोभेते ?'' इति पुनः अपृच्छत् सिंहः ।

''नितरां शोभते उभयम् अपि'' - सिंही अवदत् ।

''मम पुच्छं किं वर्तुलाकारं जातम् ?'' - सिंहः पुनः अपृच्छत् ।

''आम् । पुच्छं वर्तुलम् अस्ति'' - सिंही उक्तवती ।

''इदानीं दृश्यतां मम कौशलम्'' इति वदन् सिंहः हठात् आक्रम्य वृषभस्य कण्ठं त्रोटयित्वा तदीयं मांसम् अखादत् ।

इतः अनतिदूरे एव शृगाल्या सह स्थितः कश्चन शृगालः एतत् सम्भाषणं श्रुत्वा प्रवृत्तम् अपश्यत् । सः अचिन्तयत् - 'मया अपि एतादृशं शौर्यं दर्शनीयम्' इति ।

किञ्चित् अग्रे यदा गतं तदा कश्चन वृषभः तेनापि दृष्टः । सः शृगालीम् अपृच्छत् - ''किं मम नेत्रयोः रक्तवर्णता दृश्यते ?'' इति ।

शृगाली शृगालस्य मुखं वीक्ष्य अवदत् - ''किञ्चिदपि न दृश्यते'' इति ।

क्रुद्धः शृगालः तां बहुधा तर्जयित्वा पुनः अपृच्छत् - ''किं मम नेत्रयोः रक्तता दृश्यते ?'' इति ।

''आम्, आम्'' इति भीत्या एव अवदत् शृगाली ।

''किं मम दंष्ट्रा श्मश्रु च शोभेते ?'' पुनः अपृच्छत् शृगालः ।

''भवतः मुखे श्मश्रु एव नास्ति । दन्ताः अपि न दंष्ट्रायन्ते'' इति अवदत् शृगाली ।

किन्तु शृगालः तां यदा सक्रोधम् अतर्जयत् तदा शृगाली श्मश्रुदंष्ट्रयोः शोभावहत्वम् अङ्गीकृतवती ।

''किं मम पुच्छं वर्तुलाकारम् अस्ति ?'' इति यदा शृगालः अपृच्छत् तदा शृगाली झटिति अवदत् - ''आम्'' इति । यतः सा पुनः पुनः तर्जनं श्रोतुं न इच्छति स्म ।

ततः शृगालः वृषभम् आक्रान्तुम् उद्यतः । एतत् लक्षितवान् वृषभः तं पादेन बलात् प्रहृत्य शृङ्गाभ्यां नितराम् अपीडयत् । वृषभेण दूरे क्षिप्तः शृगालः कष्टेन एव उदतिष्ठत् । तस्य दन्ताः मुखात् बहिः आगताः आसन् ।
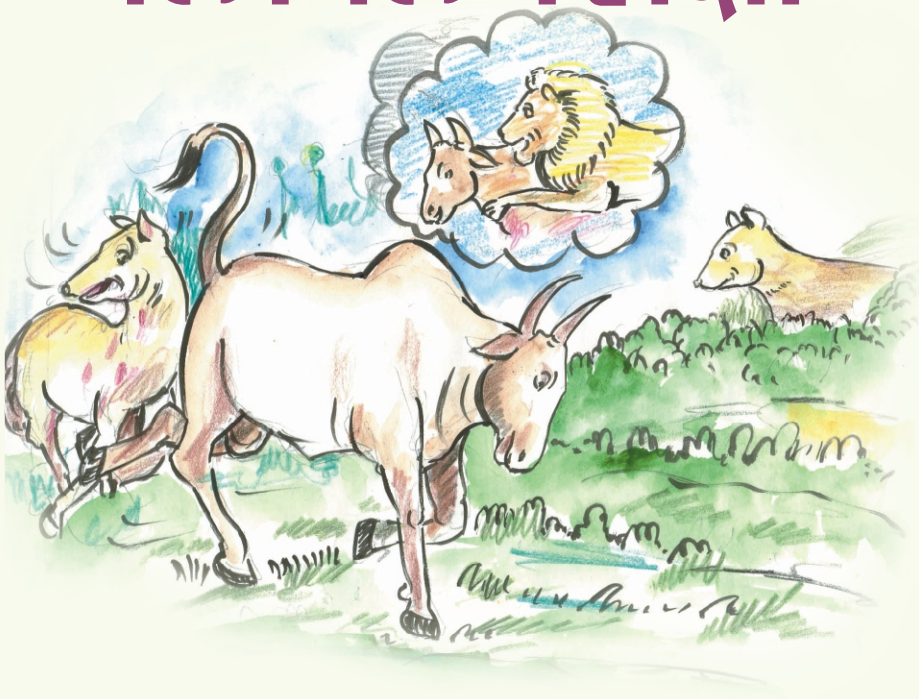
शृगाली मन्दं तस्य समीपं गत्वा अवदत् - ''इदानीं भवतः नेत्रयोः रक्तता दृश्यते । दन्ताः अपि शोभन्ते । पुच्छं च वक्रं जातम् अस्ति । किन्तु सिंहस्य भवतः च भेदः नाम - सिंहेन पराक्रमः दर्शितः, भवता च पराजयः प्राप्तः'' इति ।